

Een importgeval van de mediterrane wandelende tak *Bacillus rossius* (Phasmatodea: Bacillidae)

Op 12 oktober 2021 vond Rianne Hendrikse een volwassen wandelende tak in een boeket cosmea's *Cosmos bipinnatus* dat net gekocht was bij een bloemist in Roosendaal (NB). De wandelende tak werd levend gehouden, kreeg de naam 'Vera' en legde een twintigtal eitjes. Foto's van het dier en een eitje gaven aan dat het om de mediterrane wandelende tak *Bacillus rossius* (Rossi) ging, een soort die nog niet eerder in ons land was aangetroffen. De eitjes werden opgestuurd naar mij en na het uitkomen konden in een terrarium met braam *Rubus* en roos *Rosa* uiteindelijk een volwassen vrouw en man gekweekt worden (figuur 1-2), die ook weer voor een nieuwe generatie eitjes hebben gezorgd.

Enkele exemplaren uit de kweek zullen in de collectie van Naturalis Biodiversity Center worden opgenomen.

Er zijn in Europa vijf *Bacillus*-soorten bekend (Brock & Büscher 2022), waarbij soms hybriden worden gevonden (Mantovani et al. 1996). *Bacillus rossius* kan gedetermineerd worden met Chopard (1951) en Brock (1991), waarbij de korreling op de thorax en de vorm van de cerci en genitaliën onderscheidend zijn. De mannetjes kunnen tot 8 cm en de vrouwtjes ruim 10 cm groot worden. De dieren zijn groen of bruin van kleur, waarbij de volwassen mannetjes vaak tweekleurig zijn. Opvallend is nog de vaak voorkomende rode kleur aan de basis van het eerste

pootpaar bij de vrouwtjes. Verwarring met de ook in Nederland voorkomende Gallische wandelende tak *Clonopsis gallica* (Charpentier) (Noordijk et al. 2020) is mogelijk, want beide hebben korte antennen. *Clonopsis* heeft echter 12-18 antenneleden en *Bacillus* 19-25.

Bacillus rossius komt voor langs de kusten van de Middellandse Zee, zowel in Europa als in Afrika. In Zuid-Engeland en Noord-Frankrijk zijn geïsoleerde populaties ontdekt, waarschijnlijk het gevolg van uitzettingen of onbedoelde verplaatsingen door de mens (Brock 2000, Lee 2006). De meest zuidelijke populaties zijn vaak biseksueel, terwijl populaties meer in het noorden, op eilanden en bij huisdierkwe-

1. Vrouwtje *Bacillus rossius*, gekweekt uit eitjes van het in 2021 gevonden geïmporteerde vrouwtje. Foto: Jinze Noordijk

1. Female *Bacillus rossius*, reared from eggs of the imported female found in 2021.

2. Mannetje *Bacillus rossius*, gekweekt uit eitjes van het in 2021 gevonden geïmporteerde vrouwtje. Foto: Jinze Noordijk

2. Male *Bacillus rossius*, reared from eggs of the imported female found in 2021.

kers en -houders hoofdzakelijk parthenogenetisch zijn (Brock 2003). De eitjes worden gekatapulteerd uit het achterlijf om zo de nakomelingen een klein eindje te verspreiden (eigen waarnemingen). De soort eet van bladeren van allerlei planten uit diverse families (Brock 1991). Soorten uit de rozenfamilie Rosaceae, met name braam en roos, worden in kweken goed gegeten (Brock 2000, eigen waarnemingen).

De vraag is of *B. rossius* zich, net als *C. gallica*, in Nederland kan handhaven, mochten na een versleping vrouwtjes of eitjes buiten terecht komen. Dit is nu nog niet te zeggen, maar de soort heeft eigenschappen die het mogelijk zouden moeten maken. Ze kan zich parthenogenetisch voortplanten, legt onvoorstelbaar veel eitjes (gemiddeld zo'n duizend) en eet van allerlei algemeen voorkomende planten (Brock 2003). Bovendien bevinden de meest noordelijke kolonies zich bij Portsmouth in Engeland en Boulogne in Frankrijk, plekken met een gematigd klimaat. Zeer warme zomers, zoals die er de afgelopen jaren zijn geweest, zullen de mogelijkheden tot vestiging in Nederland vergroten. Een geregelde versleping van de dieren naar ons land is dan nog nodig om de kans te vergroten dat er individuen buiten bij geschikte voedselplanten terecht komen. In dit kader is het interessant om te melden dat er in Engeland zowel in 2020 als in 2021 ook een vrouwtje *B. rossius* is gevonden in bossen bloemen. De bloemen uit de betreffende winkels

schijnen veelal uit de Nederlandse handel te komen, die ze mogelijk weer uit Zuid-Europa importeerde.

Theoretisch gezien is een vestiging van *B. rossius* in Nederland dus goed te reconstrueren en mogelijk. De toekomst moet gaan uitwijzen of het ook de praktijk zal worden...

Dankwoord

Veel dank aan Rianne Hendrikse en Dylaisha die 'Vera' verzorgden en de eitjes opstuurden, Ina Pijnacker Hordijk die mij in contact bracht met hen en Paul Brock (Natural History Museum, Londen) voor het bevestigen van de determinatie en informatie over de Engelse importgevallen.

Literatuur

- Brock P 1991. Stick-insects of Britain, Europe and the Mediterranean. Fitzgerald Publishing.
- Brock PD 2000. A complete guide to breeding stick and leaf insects. Kingdom Books.
- Brock PD 2003. Rearing and studying stick and leaf insects [revised edition]. The Amateur Entomologist 22: 1-89.
- Brock PD & Büscher TH 2022. Stick and leaf-insects of the world. NAP Éditions.
- Chopard L 1951. Orthoptéroïdes. Faune de France 56: 1-359.
- Lee M 2006. The stick-insects of Great Britain, Ireland and the Channel Isles. The Phasmid Study Group Newsletter (PSG Newsletter) 107: 20-27.
- Mantovani B, Tinti F, Barilani M & Scali V 1996. Current reproductive isolation between

ancestors of natural hybrids in *Bacillus* stick insects (Insecta: Phasmatodea). Heredity 77: 261-268.

Noordijk J, Heijerman Th, Morssinkhof R & De Winkel M 2020. Een nieuwe insectenorde in Nederland: spectaculaire vestiging van de wandelende tak *Clonopsis gallica* (Phasmatodea: Bacillidae). Entomologische Berichten 80: 2-7.

Summary

An import case of the Mediterranean stick insect *Bacillus rossius* (Phasmatodea: Bacillidae)

In October 2021, a mature female of *Bacillus rossius* (Rossi) was found in a newly bought flower bouquet in Roosendaal (province of Noord-Brabant). She laid some eggs from which a male and female could be reared. In 2020 and 2021, *B. rossius* was also found in England in bouquets with flowers that were probably imported, via the Netherlands, from the Mediterranean area. The most northerly (introduced) populations of *B. rossius* are at Portsmouth (England) and Boulogne (France), indicating that settlements in northwestern Europe are possible.

Jinze Noordijk

EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden
jinze.noordijk@naturalis.nl

Interception of *Creontiades pallidus* in the Netherlands (Hemiptera: Miridae: Mirinae)

A freshly molted male of the mirid *Creontiades pallidus* (Rambur, 1839) (figure 1) was collected on 16 June 2022 by the second author from *Gauria lindheimeri* indoors at garden center Intratuin in Duiven (province of Gelderland, 51.9580°N 6.0121°E). The plant (figure 2) was imported from Portugal. At the time, no attempts were made to find more specimens on this or other plants present at the location.

Creontiades pallidus is widely distributed in the southern and eastern Mediterranean region and tropical Africa (Dioli et al. 2021). In the Palearctic Region it is known from southern Europe (France, Greece (including Crete), Italy (including Sicily), Malta, and Spain), North Africa (Algeria, Canary Islands, Egypt, Libya, Madeira, Morocco, and Tunisia), and the Middle East (Arab Emirates, Turkey, Cyprus, Iran, Iraq, Israel, Jordan, Saudi Arabia, Sinai, Syria, and Yemen) (Aukema 2018).

Outside its native range it was introduced into Brazil (Carvalho & Becker 1957) and recently it was intercepted on green peppers in London, Great Britain (Dioli et al. 2021) and on grapes in Moscow, Russia (Vladimirov 2020). *Creontiades pallidus* is likely to occur on the Portuguese mainland as well, but since the intercepted specimen may have come from other plants inside the garden centre we cannot be certain about its country of origin.

Creontiades pallidus (7.0-8.5 mm) is a polyphagous plant feeder especially known from cotton, sorghum and corn (Wheeler 2000, 2001), but many other plants are also on the list of food plants and it was also found preying on the immature stages of the cotton whitefly *Bemisia tabaci* (Gennadius, 1989) (Urbaneja et al. 2002). In Spain and Turkey it was found in green houses causing damage to green peppers (Allouche et al. 2007, Topakci & Kahveci 2017, Van der Blom et al. 2009).

The number of annual generations depends on local circumstances and *C. pallidus* was found wintering in the

1. *Creontiades pallidus*. Photo: Judy Gallagher (CC BY 2.0)